

A discourse analysis of six Persian short stories based on thematic progression factor: Halliday and Matthiessen's functional grammar approach (2014)

Seyed Abbas Navabi Sohi¹, Ferdos Aghagolzadeh², Ahmad Mohseni³

Received: 2023/09/24

Accepted: 2024/04/08

1. Introduction

Achieving successful communication in language involves the writer's organization of meaning as messages in clauses and texts, and the reader's identification of them to interpret the messages of the texts appropriately. Therefore, one of the concerns of readers has always been how to uncover the textual and discoursal meanings of texts, especially literary texts. Fortunately, since the 1970s, functionalism has had a significant influence on analyzing literary texts, and since 1994, it has been used as an approach to analyzing texts.

Based on the textual metafunction in functional grammar, thematic systems organize meanings in clauses and texts. Thematic structures are responsible for organizing meanings in clauses, and thematic patterns are

---

How to Cite:

Navabi Sohi, SA; Aghagolzadeh, F; Mohseni, A (2025), A discourse analysis of six Persian short stories based on thematic progression factor: Halliday and Matthiessen's functional grammar approach (2014), *Journal of Language Research*, 17 (54), 37-68.

<https://doi.org/10.22051/jlr.2024.45082.2354>

homepage: <https://zabanpazhuhi.alzahra.ac.ir>

1. Ph.D. student of general linguistics, Department of Linguistics, Faculty of Literature and Foreign Languages, South Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; st_sa_navabi@azad.ac.ir

2. Full professor, Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Tarbiat Modarres University, Tehran, Iran (corresponding author); aghagolz@modares.ac.ir

3. Associate professor, Department of Foreign Languages, Faculty of Literature and Foreign Languages, South Tehran branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran; a_mohseni@azad.ac.ir

Copyright © 2025 The Authors. Published by Alzahra University. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited; and does not alter or modify the article.

responsible for organizing meanings in texts so that they not only create cohesion and coherence but also convey the intended messages. Accordingly, this study aims to analyze the texts of short stories based on the thematic progression factor in textual metafunction to identify the progression patterns and the discursual factors that influence them. To do this, the present paper relies on Halliday and Matthiessen's functional grammar (2014), Shieh and Lin's seven thematic progression patterns (2011), and a descriptive-analytic method.

Correspondingly, the research question of this study is how thematic systems contribute to coherence and the conveyance of messages in six Persian short stories. Based on this question, the related research hypothesis is that thematic systems, by using thematic patterns in the story texts, achieve coherence and facilitate the conveyance of messages, thereby representing textual and discursual meanings.

There is some literature on progression patterns and a significant body of research on theme analysis. For example, Marfuaty and Wahyudi (2015), in their investigation of thematic progression patterns in the opinion section of the Jakarta Post, concluded that the most frequent pattern and theme were linear pattern and topical theme. Rahnemoon et al. (2019) investigated the themes of 643 clauses of English news texts and their Persian translation, finding that there were no significant differences between the progression patterns in English and Persian, except for the simple linear pattern. Larasati et al. (2022) used thematic structure and progression patterns to investigate Boris Johnson's speech and showed that the most dominant topical theme and pattern were circumstantial adjuncts and the constant pattern, respectively.

These studies demonstrate the presence of different kinds of themes in clauses and thematic patterns in texts. However, the above studies are mostly structure-based rather than discourse-based. Nevertheless, the present study offers several advantages compared to previous research. In addition to using seven thematic patterns instead of two, three, or four, this research is discourse-based and investigates the discourse factors influencing the use of these patterns in the six short story texts.

2. Materials and methods

The corpus of this study consists of six contemporary Persian short stories frwritten by famous Persian authors, including “A City Like Paradise” (Daneshvar, 2015), “Three Drops of Blood” (Hedayat, 2002), “Cooking Samanu” (Ale Ahmad, 2004), “My China Doll” (Golshiri, 2015), “Mirror” (Dolatabadi, 2005), and “Two Days” (Vafi, 2018) spanning the period from 1932 to 2012.

The research was conducted using a descriptive-analytic method. The corpus consisted of 3736 clauses. Using a data analysis sheet based on Halliday and Matthiessen’s functional grammar (2014) for thematic systems and Shieh and Lin’s seven thematic progression patterns (2011), the clauses were analyzed to identify, sort, and tally the patterns, determine their frequencies, and calculate the percentage of each variable. The results were presented in a table and discussed to address the research question and test the related hypothesis.

3. Results and discussion

The findings revealed that the authors predominantly used the constant pattern, which appeared in 83.25% of the cases, as the primary thematic progression pattern in the six short stories. This shows that the writers frequently repeated themes to maintain continuity, preserve the topic, and enhance coherence in the texts.

Moreover, they employed the uncommon zig-zag pattern in 7.25% of the cases as a secondary major pattern and writing style to expand the topic. Furthermore, they used less common patterns, such as the derived hypertheme, juxtaposition, and multiple patterns, in 9.5% of the cases as special strategies to direct, change, or introduce a new topic within the stories. However, the crossing and concentrative patterns were not used, suggesting that the writers tend to avoid a complex writing style.

4. Conclusion

The results showed that the constant pattern was extensively used as the predominant thematic progression pattern and primary writing style to

maintain topic continuity and textual coherence as a key strategy for conveying the intended messages.

Nevertheless, when there were good discorsal reasons such as directing, extending, reducing, changing, or introducing a topic, authors primarily employed the uncommon linear pattern as a secondary pattern and writing style. In specific cases, they also used less common patterns, such as the derived hypertheme and juxtaposition patterns, while the multiple pattern was rarely used. These strategies helped to organize the topical themes within the texts, ensuring coherence and message conveyance.

The authors deliberately avoided the crossing and concentrative patterns, likely to avoid a complex writing style that could reduce accessibility for readers. Furthermore, by identifying the thematic patterns in the short stories, it was possible not only to achieve the writer's perspective on the subject matter and the direction of the texts but also to extract the intended discorsal meanings and overall messages.

It is recommended that further research compare thematic patterns in fiction and non-fiction to determine whether certain thematic structures are associated with certain genres.

Keywords: textual metafunction, thematic systems, thematic progression pattern, Persian short stories

تحلیل گفتمان شش داستان کوتاه فارسی براساس مؤلفه پیشرفت آغازگر: رویکرد دستور نقشگرای هلیدی و متیسن (۲۰۱۴)

سید عباس نوابی سهی^۱، فردوس آقاگل زاده^۲، احمد محسنی^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۷/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۰

چکیده

دستیابی به موفقیت ارتباطی در زبان مستلزم سازماندهی معانی در متن از سوی نویسنده و شناسایی آن از جانب خواننده است. ولی عدم شناسایی این نظم از سوی خواننده تحلیلگر سبب شده است که خوانش کاملی از پیام متنها به دست نیاید. در دستور نقشگرای فرض بر این بوده که سازماندهی پیام در قالب نظام آغازگری در فرانش متنی و الگوهای پیشرفت بازنمایی می شود. بر این مبنا، نخست، برای تحلیل گفتمان شش داستان کوتاه فارسی شامل ۳۷۳۶ بند این پژوهش از نویسندگان مختلف با روش توصیفی-تحلیلی از یک تحلیل نامه داده استفاده شد که براساس الگوهای آغازگر شبهه و لین (Shieh & Lin, 2011) در چارچوب فرانش متنی دستور هلیدی و متیسن (Halliday & Matthiessen, 2014) طراحی شد. سپس، برای پاسخ به پرسش پژوهش

استناد به مقاله:

نوابی سهی، سید عباس؛ آقاگل زاده، فردوس؛ محسنی، احمد (۱۴۰۴)، تحلیل گفتمان شش داستان کوتاه فارسی براساس مؤلفه پیشرفت آغازگر: رویکرد دستور نقشگرای هلیدی و متیسن (۲۰۱۴)، *زبان پژوهی*، ۱۷ (۵۴)، ۶۸-۳۷.

<https://doi.org/10.22051/jlr.2024.45082.2354>

homepage: <https://zabanpazhuhi.alzahra.ac.ir>

۱. دانشجوی دکتری زبان شناسی همگانی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛ t_sa_navabi@azad.ac.ir

۲. استاد تمام گروه زبان شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران (نویسنده مسئول)؛ aghagolz@modares.ac.ir

۳. دانشیار گروه زبان های خارجی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران؛ a_mohseni@azad.ac.ir

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. © ۱۴۰۴. ناشر این مقاله، دانشگاه الزهراء است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و هر نوع استفاده غیرتجاری از آن مشروط بر استناد صحیح به مقاله و عدم تغییر یا تعدیل مقاله مجاز است.

Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

که «چگونه نظام آغازگری در شش داستان کوتاه فارسی به پیوستگی و انتقال پیام نویسنده کمک کرد؟» و ارزیابی فرضیه پژوهش که «نظام آغازگری با به کارگیری الگوهای آغازگری در این شش داستان به پیوستگی و انتقال پیام مورد نظر نویسنده مبادرت کرد که نشانگر معانی گفتمانی بود.»، فراوانی و درصد رخداد الگوهای شناسایی شده موردسنجش قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد که در متن‌های داستانی، اغلب از الگوی ثابت به عنوان یک راهبرد و سبک نگارشی متعارف برای سازماندهی معانی، حفظ و تداوم موضوع و انتقال پیام بهره گرفته شد. ولی هنگامی که دلایل گفتمانی موجهی مانند جهت‌دهی، بسط یا محدود کردن موضوع در کار بود از الگوی خطی و گاهی از الگوهای فراشتقاقی، متناوب و چندتایی به عنوان الگو و سبک نگارشی غیرمتعارف برای دست‌یابی به پیوستگی و انتقال پیام استفاده شد.

واژه‌های کلیدی: فرانقش متنی، نظام آغازگری، الگوهای پیشرفت، داستان کوتاه فارسی

۱. مقدمه

با نگاهی به سازماندهی زبان در بیان چیزی، گوینده باید پیام‌رسانی خوب باشد. به این معنا که گوینده باید زبانش را به‌خوبی مرتب کند برای اینکه شنونده شاید بتواند با شناسایی این نظم به پیام^۱ متن دست یابد. ولی، هرچند گوینده پیامش را خوب منظم می‌کند، بی‌گمان معانی گفتمانی و پیام متن از جانب شنونده به‌درستی درک نمی‌شود. دلیل این امر، از یک سو مربوط به عدم‌شناسایی این نظم از سوی خواننده تحلیل‌گر و از سوی دیگر مربوط به تلاش برای دریافت معانی و پیام نویسنده براساس صورت‌های زبانی در بند و متن است و نه با توجه به بافت موقعیتی^۲. بنابراین در هر کنش ارتباطی زبانی، همواره یکی از دغدغه‌ها، دست‌یابی به معانی متنی و پیام گفتمانی پنهان در صورت‌های زبانی موردنظر گوینده، به‌ویژه در متن‌های ادبی بوده‌است. در این راستا، از دهه ۱۹۷۰ مکتب نقش‌گرای نظام‌مند از جنبه‌های بسیار، بر تحلیل متون ادبی تأثیر گذاشته و با نام سبک‌شناسی نقش‌گرا وارد میدان شده‌است (Fotoohi, 2012: 147). این مکتب به‌عنوان یک ابزار در تحلیل گفتمان متن‌ها و بررسی‌های سبک‌شناختی برای تحلیل چگونگی ایجاد معنا یا حس ویژه در متن‌های ادبی به‌وسیله زبان به کار رفته‌است (Aghagolzadeh, 2015: 264) و از سال ۱۹۹۴ به بعد به‌عنوان یک رویکرد در تحلیل متن‌های زبانی استفاده شده‌است (Eggin, 2004: xiii). نخست، از این جهت که زبان‌شناسی نقش‌گرا به جنبه‌های وابسته به متن توجه کرده و دوم اینکه در این

1. message

2. context of situation

رویکرد به بافت موقعیتی توجه ویژه‌ای شده‌است. سوم اینکه گذشته از ساختار جمله و متن، لایه ساختاری سومی دارد که از آن به نام گفتمان یاد شده‌است (Haghshenas, 2012: 77). چهارم آنکه، زبان‌شناسی نقش‌گرا گزینشی نظام‌مند را به دست می‌دهد. چراکه سبک در زبان نتیجه انتخاب الگوها در سطح‌های گوناگون زبانی است که به ویژه شدن یک متن و مجموعه نوشته‌های یک نویسنده می‌انجامد. سبک در سرشت خود مفهومی مقایسه‌ای است. به این معنا که سبک هر متن را تنها در مقایسه با دیگر متن‌ها یا الگوهای غالب یک زبان می‌توان تعریف کرد (Aghagolzadeh, 2015: 261). در دستور نقش‌گرا فرض بر این است که سازماندهی پیام در قالب نظام آغازگری در فرانش متنی و الگوهای پیشرفت متن از طریق گزینش آغازگر براساس انگیزه نویسنده در قالب آغازگر -پایان بخش در زبان سازماندهی و بازنمایی می‌شود. در نتیجه، از همه مهم‌تر دستاورد دستور نقش‌گرا گزینشی نظام‌مند براساس امکانات نظام زبان است. بنابراین، فرانش متنی در دستور نقش‌گرایی به عنوان یک ابزار مهم و قابل توجه در شناسایی الگوهای گفتمانی، ایجاد پیوستگی، دست‌یابی به پیام و سبک نقش‌گرا در بررسی متن‌ها مطرح است. بر این مبنای، اگینز (Eggins, 2004) بیان می‌کند که فرانش متنی این توانمندی را به بند می‌دهد که سازه‌هایش را برای دست‌یابی به اهداف گفتمانی مختلف گزینش و مرتب کند (Eggins, 2004: 298). بنابراین شناسایی الگوهای پیشرفت آغازگر^۱ از طریق تحلیل بندهای متن‌های داستانی براساس نظام آغازگری در فرانش متنی و تعیین فراوانی و درصد رخداد این الگوها و شناسایی عوامل کلامی دخیل در به کارگیری آن‌ها برای دست‌یابی به پیام و سبک نویسنده امکان‌پذیر می‌گردد. همچنین، فراوانی و درصد رخداد انواع الگوها در این پژوهش به عنوان یک ویژگی سبکی نیز در نظر گرفته شده‌است. بر این اساس، شش متن داستانی کوتاه فارسی معاصر از نویسنده‌های مختلف این پژوهش براساس نظام آغازگری در فرانش متنی^۲ در چارچوب دستور نقش‌گرای هلیدی و متیسن (Halliday & Matthiessen: 2014) و الگوهای پیشرفت آغازگر شبه و لین (Shieh & Lin: 2011) مورد بررسی قرار گرفت. سپس، برای پاسخ به پرسش پژوهش که «چگونه نظام آغازگری^۳ در شش داستان کوتاه فارسی، به پیوستگی و انتقال پیام نویسنده کمک می‌کند.» و ارزیابی فرضیه که «نظام آغازگری با به کارگیری الگوهای آغازگری در این شش داستان به پیوستگی و انتقال پیام موردنظر نویسنده مبادرت می‌نماید که نشانگر معانی گفتمانی است.» فراوانی و درصد رخداد الگوهای مورد استفاده در متن‌های داستانی در زمینه انتقال پیام و پیوستگی متن برای دست‌یابی به پیام و سبک نویسنده موردسنجش قرار

---

1. thematic progression patterns
2. textual metafunction
3. thematic structure

گرفت.

۲. پیشینه پژوهش

در میان پژوهش‌های انجام گرفته در چارچوب دستور نقش گرا، براساس فرانش متنی که مرتبط با پژوهش حاضر است می‌توان به مواردی اشاره کرد. از جمله علانی (Allaee, 2009) به بررسی آغازگر در ۲۸۱۰ بند سه کتاب از کتاب‌های علوم انسانی سازمان سمت پرداخت. وی به دسته‌بندی این ۲۸۱۰ بند به سه گروه آغازگر ساده^۱ و مرکب^۲، بی‌نشان^۳ و نشان‌دار^۴، و متنی^۵ و بینافردی^۶ پرداخت. یافته‌های پژوهش وی نشان داد که به‌طور میانگین آغازگر مرکب بیشتر از آغازگر ساده، بندهای بی‌نشان بیشتر از بندهای نشان‌دار و در بندهای مرکب آغازگر متنی بیشتر از آغازگر بینافردی برای انسجام میان بندها به کار رفته‌است. فهیم‌نیا (Fahimniya, 2010) به بررسی آغازگر در کتاب‌های فارسی چهارم و پنجم ابتدایی و انشاهای ۲۷۳ دانش‌آموزان دختر و پسر در این دو پایه پرداخت و نتیجه گرفت که آرای مطرح‌شده در دستور نقش‌گرایی به‌ویژه دسته‌بندی‌های ارائه شده درباره انواع آغازگر در پیکره مورد بررسی قابل انطباق است. کاظمی و افراشی (Kazemi & Afrashi, 2013) به بررسی انواع آغازگر در بخشی از متن‌های علمی فیزیک در دو زبان فارسی و انگلیسی پرداختند. یافته‌های پژوهش آن‌ها نشان داد که در کل پیکره آغازگر ساده بیش از آغازگر مرکب و آغازگر بی‌نشان بیش از آغازگر نشان‌دار بود. مقایسه انواع آغازگر در دو زبان فارسی و انگلیسی نشان داد که آغازگر تجربی محذوف و آغازگر نشان‌دار در زبان فارسی بیش از زبان انگلیسی است. ولی در انواع دیگر آغازگر، تفاوت‌ها بسیار اندک بود. به‌همین ترتیب، مقایسه انواع آغازگر در کتاب‌ها و مقاله‌ها نشان داد که تنوع آغازگر در کتاب‌های فیزیک بیشتر از مقاله‌های فیزیک بود. عرب‌زوزنی و پهلوان‌نژاد (Arabzoozani & Pahlavannezhad, 2014) به بررسی ساختار آغازگری در خطبه (۲۷) نهج‌البلاغه دارای صد بند با عنوان جهاد براساس فرانش متنی پرداختند. آن‌ها نشان دادند که بیش از ۷۰ درصد بندهای این خطبه با آغازگر مرکب شروع شدند و این انتخاب منتهی به ایجاد انسجام در متن گردید. همچنین، انتخاب آغازگرهای یکسان در چند بند نمایانگر حفظ یا امتداد موضوع بوده و در مواردی بستر فهم بندهای بعدی را فراهم کرده‌است.

مرفوعتی و وایودی (Marfuaty & Wahyudi, 2015) با بررسی الگوی پیشرفت آغازگر در

-
1. simple
  2. compound
  3. unmarked
  4. marked
  5. textual
  6. interpersonal

متن های بخش نظرسنجی جا کار تاپست^۱ دریافتند که رایج ترین الگوی پیشرفت آغازگر الگوی خطی^۲ بود. بابایی و همکاران (Babaii et al., 2016) به بررسی انتخاب آغازگر براساس نظریه هلیدی و الگوی پیشرفت آغازگر مک کب^۳ در ۲۴۰ مقاله پژوهشی در زمینه مهندسی مکانیک، بیوطب و باغبانی پرداختند. یافته های پژوهش آنها نشان داد که توزیع آغازگر بی نشان و نشان دار و الگوهای پیشرفت آغازگر در مقاله های پژوهشی رشته های جافتاده با مقاله های رشته های نوپدید متفاوت است. رهنمون و همکاران (Rahnemoon et al., 2019) به بررسی ۶۴۳ بند از اخبار انگلیسی و مقایسه با ترجمه فارسی آنها با استفاده از نظریه هلیدی و الگوهای پیشرفت آغازگر دانش^۴ و مک کب پرداختند. یافته های به دست آمده از آزمون مجذور کای^۵ نشان داد که به جز الگوی خطی ساده، تفاوت معناداری میان الگوهای انگلیسی و فارسی وجود نداشت. طاهری و گوهری (Taheri & Gowhari, 2021) به بررسی دو پیکره زبانی فیلم سینمایی و گزارش فوتبال در زبان فارسی براساس ساخت آغازگری پرداختند. مقایسه انطباق آغازگر با نهاد در هر دو پیکره نمایانگر آن بود که میزان انطباق این دو، در پیکره فیلم نسبت به پیکره فوتبال بیشتر بود. همچنین، در هر دو پیکره گروه اسمی و گروه حرف اضافه ای پر تکرارترین سازه هایی بودند که بندها با آنها آغاز شدند. یوکوسی (Yokossi, 2021) با بررسی الگوهای پیشرفت آغازگر در دو متن برگزیده از کتاب «بی چهره» اثر آما دارکو^۶ به این نتیجه دست یافت که نویسنده در متن های انتخابی از الگوهای پیشرفت آغازگر ثابت^۷ و خطی برای انسجام و پیوستگی بهره گرفته است. همچنین، نبود الگوی چندتایی در هر دو متن نشانه این بود که دارکو از سبک نگارش ساده برای خوانندگانش بهره گرفته است. لاراساتی و همکاران (Larasati, et al., 2022) با بررسی متن سخنرانی افتتاحیه بوریس جانسن^۸ با استفاده از ساخت آغازگری-پایان بخشی هلیدی و الگوهای پیشرفت آغازگر پالتریج^۹ نشان دادند که در این متن، آغازگر غالب، افزوده پیرامونی و الگوی غالب، الگوی آغازگر ثابت است. سان (Sun, 2022) به بررسی سخنرانی افتتاحیه او باما^{۱۰} با استفاده از ساخت آغازگر- پایان بخش هلیدی و چهار الگوی پیشرفت آغازگر^{۱۱} پرداخت.

1. Jakarta Post
2. linear
3. McCabe
4. Danes
5. Chi square test
6. Amma Darko
7. constant
8. Boris Johnson
9. Paltridge
10. Obama
11. Zhu

یافته‌های پژوهش وی نشان داد که در بخش آغازگر-پایان‌بخش، آغازگر ساده بی‌نشان و در بخش الگوی پیشرفت، الگوی ثابت به‌طور غالب برای دستیابی به هدف‌های ارتباطی مورد استفاده قرار گرفت.

پژوهش‌های مورداشاره که به بررسی انواع آغازگر در بند یا الگوی پیشرفت آغازگر در متن یا هردو پرداخته‌اند بیشتر ساختارمدارند تا گفتمان‌مدار. این پژوهش‌ها، اغلب ترتیب قرار گرفتن انواع آغازگر در ابتدای بند و تأثیر آن‌ها در انسجام متن یا فقط شناسایی الگوهای پیشرفت متن و درصد فراوانی آن‌ها را مورد بررسی قرار داده‌اند و نه تأثیر آن‌ها در پیوستگی متن. تفاوت پژوهش حاضر در مقایسه با پژوهش‌های بالا، در گفتمان‌مدار بودن آن است. افزون‌براین، این مقاله کاربرد هفت الگوی پیشرفت آغازگری به‌جای دو، سه یا چهار الگو برای بررسی متن‌ها در رابطه با انتقال پیام و ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، عوامل کلامی و گفتمانی موثر در بهره‌گیری از این الگوها را هم بررسی کرده‌است.

۳. چارچوب نظری

از دیدگاه دستور نقش‌گرایی معنا در هنگام گسترش متن خلق می‌شود. این خلق معنا در هنگام گسترش متن، معنای گفتمانی^۱ نامیده می‌شود (Halliday & Matthiessen, 2014: 601). از آن‌جا که معنای گفتمانی، خلق معنا در گذر پیشرفت متن است، این معنا با الگوهای سروکار دارد که کم‌کم در هنگام این پیشرفت نمایان می‌شوند. شناسایی معنای گفتمانی نیازمند شناسایی این الگوهای گفتمانی است. دانش (Danes, 1974) این الگوها را الگوهای پیشرفت آغازگر نامید. شناسایی این الگوهای آغازگری نیز با شناسایی بندها که واحد اصلی تشکیل‌دهنده متن‌ها هستند از طریق ساخت آغازگری امکان‌پذیر می‌شود. در ساخت آغازگری هر بند از دو بخش آغازگر و پایان‌بخش تشکیل می‌شوند و از آن‌جا که آغازگر اندیشگانی^۲ نقطه عزیمت پیام است، بنابراین، اهمیت بسیاری دارد که گویندگان پیامشان را به‌گونه‌ای شکل دهند که آغازگرها در درون رویداد زبانی در حال پیشرفت در جای مناسب قرار گیرند (Thompson, 2014: 117). و از آن‌جا که بند در مورد آغازگر است، در پی آغازگر باقیمانده پیام یا پایان‌بخش می‌آید و در آن آغازگر پرورده می‌شود و بخشی از همه آن معانی تازه‌ای را که بند ارائه می‌کند را شکل می‌دهد. از این‌رو، الگوهای پیشرفت آغازگر به‌سازمان‌دهی معنای بندها در متن از طریق توالی آغازگرها و پایان‌بخش‌های بندها در متن می‌پردازد؛ جایگاه، مسیر پیشرفت و گسترش متون را مشخص

1. logogenesis
2. ideational

می‌کند؛ و نقشه راه نویسنده در هدایت متن و خواننده، در مسیر مورد نظرش است. بنابراین، سازمان‌دهی آغازگرهای اندیشگانی بندها، عامل مهمی در پیشرفت متن و روشن شدن معنای گفتمانی است (Halliday & Matthiessen, 2014: 132). به این ترتیب، با استفاده از نظام‌های متنی^۱، انتخاب و ترتیب آغازگرهای اندیشگانی بندها در متن و ارتباط دوطرفه و سلسله‌مراتبی آن‌ها در بند و متن و رابطه آن‌ها با آغازگرهای مبتدایی کمک چشمگیری را به انسجام^۲ و پیوستگی یک متن می‌کند (Eggs, 2004: 321). بسیاری از پژوهشگران مانند دانش و اگینز (Danes, 1974, Eggs, 2004)، تلاش‌های گسترده‌ای را در مورد مسئله گسترش یا بسط آغازگر کرده‌اند و الگوهای پیشرفت آغازگری گوناگونی را ارائه کرده‌اند. هلیدی و متیسن (Halliday & Matthiessen, 2014) نیز به زنجیره‌هایی از پیشرفت آغازگر مانند پیشرفت آغازگر به آغازگر به عنوان یک راهبرد غالب و پایان‌بخش به آغازگر به عنوان راهبردی متعارف اشاره کرده‌اند (Halliday & Matthiessen, 2014: 599). شیه و لین (Shieh & Lin, 2011) نیز از جمله افرادی هستند که با بررسی این الگوهای گوناگون به تنوع‌گزینش ساختارهای آغازگری اشاره می‌کنند و به این ترتیب هفت الگوی اصلی گسترش آغازگری در متن را به شرح زیر پیشنهاد می‌کنند که مورد استناد این پژوهش است:

نخستین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی تکرار آغازگر^۳ است که برخی از زبان‌شناسان آن را آغازگر ثابت یا پیوسته^۴ می‌نامند. در این الگو آغازگر در بندهای توالی ثابت و پایان‌بخش متغیر است (آغازگر ۱ = آغازگر ۲ = آغازگر ۳ و.....) و (پایان‌بخش ۱ # پایان‌بخش ۲ # پایان‌بخش ۳ و.....). این الگو در شکل (۱) برگرفته از اگینز (Eggs, 2004, 324) و نمونه‌های (۱) تا (۶) در زیر به نمایش درآمده است.

Theme1	_____	Rheme1	Clause1
Theme1	_____	Rheme2	Clause2
Theme1	_____	Rheme3	Clause3

شکل ۱: الگوی پیشرفت آغازگر ثابت

۱. علی چوب بلندی برداشت و Ø داشت به دیوار که نقشه خیالی‌اش بود اشاره می‌کرد. اول Ø ادای معلم تاریخ را در آورد و بعد Ø ادای معلم جغرافی را و سپس Ø هر دو درس را در هم کرد. Ø می‌گفت: این تسمه دراز و باریک مصره... (Daneshvar, 2015: 133).

---

1. textual systems
2. cohesion
3. theme reiteration
4. continuous

۲. من ششلول را از توی کشوی میز برداشتم و Ø آمدم در حیاط، Ø گوش بزننگ ایستادم. بعد Ø از پلکان روی بام رفتم ولی Ø چیزی به نظرم نرسید (Hedayat, 2002: 220).

۳. ماریم خانم نفس زنان به همه فرمان می داد. Ø به تازه واردها تعارف می کرد. Ø بچه‌ها را می ترساند که شیطنت نکنند. Ø دعا و نفرین می کرد. Ø به پاتیل سمنو سر می کشید (Ale Ahmad, 2004:18).

۴. تو بدی. منیم پاهاتو می کنم. Ø دساتو می کنم. Ø سرتو هم می کنم. Ø هیچم خاکت نمی کنم. Ø هیچ هم برات گریه نمی کنم. اما من که نمی تونم Ø گریه نکنم (Golshiri, 2015: 240).

۵. مرد کوچی را طی کرد. Ø سوار اتوبوس واحد شد و Ø یک راست رفت اداره سجل احوال (Doltabadi, 2005: 98).

۶. (من) ولش می کنم. Ø ولش می کنم. Ø این جا کار گیر می آورم (Vafi, 2018: 23).
دومین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی زیگ‌زاگ^۱ یا خطی است. در این الگو پایان بخش بند پیشین، آغازگر بند بعدی می شود (Eggins, 2004: 324). این الگو در شکل (۲) برگرفته از اگینز (Eggins, 2004: 325) و نمونه‌های (۷) تا (۱۲) در زیر به نمایش درآمده است.

Clause1 Theme 1 _____ Rheme 1 (= theme 2)

Clause2 Theme 2 ← Rheme 2 (= theme 3)

Clause3 Theme 3 ▲ Rheme 3

شکل ۲: الگوی پیشرفت آغازگر زیگ‌زاگ

۷. دستی محکم جلوی دهنش (مادر مهرانگیز) را می گیرد. مادر مهرانگیز دست را گاز می گیرد. دست محکم می زند توی دهن مادر مهرانگیز که Ø خون می آید (Daneshvar, 2015: 124).

۸. او چیزی را به (من) نشان داد. من از نزدیک (آن چیز را) نگاه کردم. سه قطره خون تازه روی زمین چکیده بود (Hedyat, 2002: 220).

۹. یک قلیان زیر لب عمقزی گل بته بود که Ø میان ماریم خانم و خواهرش پای مطبخ نشسته بود. ماریم خانم همه را می پایید که (آن‌ها) دو به دو، سه به سه گپ می زدند (Ale Ahmad, 2004: 29).

۱۰. بابا منو می گفت. بعد، من نمی دونم مامان چی گفت (Golshiri, 2015: 23).

۱۱. قبض لباس را چرا باید مستری نزد خود نگه دارد وقتی که $\emptyset$ می‌رود و لباس را تحویل می‌گیرد؟ (Doltabadi, 2005: 99).

۱۲. بعد از دوروز (شوهرم) باید برمی‌گشت. $\emptyset$ دستم را توی دستش گرفت (Vafi, 2018: 22).
 سومین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی پایان‌بخش چندتایی یا گسسته^۱ است. در این الگو پایان‌بخش یک بند، دو یا سه جزء دارد و هر یک از این اجزاء به ترتیب آغازگر بندهای بعدی واقع می‌شوند. این الگو در شکل (۳) برگرفته از اگینز (Eggin, 2004: 325) و نمونه‌های (۱۳) تا (۱۵) در زیر به نمایش درآمده است.

Clause1	Theme	Rheme1{ a , b , c }
Clause2	Theme (a)	Rheme2
Clause3	Theme (b)	Rheme3
Clause4	Theme (c)	Rheme4

شکل ۳: الگوی پیشرفت آغازگر (پایان‌بخش چندتایی)

۱۳. عصرها جوانک‌ها (پایان‌بخش) به اتفاق مهرانگیز در اتاق پنج‌دری جمع می‌شدند. خواهر بزرگتر متفکر می‌نمود.

خواهر کوچکتر با گونه گلگون و صورت بندانداخته و زیر ابروی برداشته آدم دیگری شده بود و $\emptyset$ پوزخند می‌زد. نیر باوجودی که از علی رو می‌گرفت اما وقتی $\emptyset$ از خنده پیچ و تاب می‌خورد $\emptyset$ چادر از سرش می‌افتاد و $\emptyset$ بزرگ شده بود و $\emptyset$ عشوهِ گری می‌کرد. علی شروع می‌کرد به ادا در آوردن. علی ادای همه را درمی‌آورد غیر از ادای او را (Daneshvar, 2015: 133).

۱۴. مدت‌ها صدای فیف، تغییر و ناله‌های دنباله‌دار شنیده می‌شد. صدایی که نازی برای خبر کردن ناهار می‌داد. با صدایی موقع لوس شدنش فرق داشت. با فریادهایی که در کشمکش می‌زد و مرنومر نوهایی که موقع مستی‌اش راه می‌انداخت همه با هم توفیر داشت (Hedayat, 2002: 222).

۱۵. خاله از زیر چادر (کیف پارچه‌ای اش را) در آورد، (زیپ آن را) خاله کشید و (یکی یک دانه آب‌نبات) توی دست بچه‌ها گذاشت (Ale Ahmad, 2004: 19).

چهارمین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی آغازگر فراشتقاقی^۲ نامیده می‌شود. در این الگو آغازگرهای بندهای بعدی، مشتقی از آغازگر اصلی بند اول هستند که آغازگر فراشتقاقی یا شامل

1. multiple or split
 2. derived hyper theme

نامیده می‌شود که در شکل (۴) برگرفته از شیہ و لین (Shieh & Lin, 2011) و نمونه‌های (۱۶) تا (۲۱) در زیر به نمایش درآمده‌است.

Clause1	Theme1(hypertheme) + Rheme1
Clause2	Theme2 (derived theme1) + Rheme2
Clause3	Theme 3(derived theme2) + Rheme3

شکل ۴: الگوی پیشرفت آغازگر فرااشتقاقی

۱۶. نورالصبا ددۀ نواب از همه دده‌ها سر بوده. اولا به زوزگی (سیاهی) دل‌نواز و مہرانگیز نبوده. دماغش بہن نبوده. بایک بوده. چشمایش ہم گرد نبوده بادامی بوده. موهایش ہم کرنجی نبوده (Daneshvar, 2015: 125).

۱۷. صداها همه باہم توفیر داشت و آہنگ آن‌ها تغییر می‌کرد. اولی فریاد گوش خراش (بود). دومی فریاد از روی بغض و کینہ (بود). سومی یک نالہ بود کہ از احتیاج طبیعت می کشید (Hedayat, 2002: 222).

۱۸. دود ہمہ حیاط را گرفته بود و جنجال و بیا و برو بیش از ہمہ سال بود. زن‌ها ناهارشان را خورده بودند و هر چه کرده بودند نتوانسته بودند بچه‌ها را بخوابانند. دادویداد بچه‌ها کہ نحس شده بودند و خودشان کہ نمی‌دانستند خوابشان می‌آید. سرو صدای ظرف‌هایی کہ جابہ‌جا می‌کردند. و برو بیای زن‌های همسایہ کہ بہ کمک آمده بودند. و ترق و تروق کفش تخت‌های سکینہ – کلفت کہ دیگران امتیازی بر او نداشتند. ہمہ این صداها بالاتر می‌رفت و ہمراہ آن دود و دہمہ‌ای کہ در آن بعدازظہر از ہمہ فضای حیاط برمی‌خاست (Ale Ahmad, 2004: 17).

۱۹. اینکہ (کشیدن عکس مامان بزرگ) کاری ندارہ. بین، این طور. این شکم مامان بزرگ باشہ. این ہم سرش باشہ و این ہم چشمش باشہ. دہنش باید خیلی بزرگ باشہ یعنی دارہ منو دعوا می‌کنہ (Golshiri, 2015: 235).

۲۰. شناسنامہ‌ای برایم پیدا کن کہ صاحبش مردہ باشد. نرخش ہم ارزان تر است (Doltabadi, 2005: 104).

۲۱. (ما) جلوی مغازہ‌ها می‌ایستادیم و من توی شیشہ‌ها بہ خودمان نگاہ می‌کردم. شوہرم جلوی مغازہ‌ای ایستاد (Vafi, 2018: 22).

پنجمین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی پیشرفت آغازگر متمرکز^۱ نامیده می‌شود. در این الگو

1. concentrative theme

آغازگر متغیر ولی پایان‌بخش ثابت است. این الگو در شکل (۵) برگرفته از شیبه و لین (Shieh & Lin, 2011) و نمونه (۲۲) در زیر به نمایش درآمده است.

Clause1	theme 1	————→	Rheme 1
Clause2	theme 2	————→	Rheme 1
Clause3	Theme 3	————→	Rheme 1

شکل ۵: الگوی پیشرفت آغازگر متمرکز

22. **England** is a country. **France** is a country. **Turkey** is a country. **Egypt. Italy and Poland** are countries. (Shieh & Lin, 2011)

ششمین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی ضربدری^۱ نامیده می‌شود. در این الگو آغازگر بند پیشین، مشارک پایان‌بخش بند بعدی می‌شود و آغازگرها و پایان‌بخش‌ها استمرار میان جمله‌ها را قطع می‌کنند. از جنبه معنانشناسی شیروخط با هم انطباق دارند و مسلم است که متن پیوستگی دارد. این الگو در شکل (۶) برگرفته از شیبه و لین (Shieh & Lin, 2011) و نمونه (۲۳) در زیر به نمایش درآمده است.

Clause1	Theme1	_____	Rheme1	
Clause2	Theme2	_____	Rheme2	(=T1)
Clause 3	Theme(n)	_____	Rheme (n)	(=Tn-1)

شکل ۶: الگوی پیشرفت آغازگر ضربدری

23. **The play** was interesting, but **I** didn't enjoy **it**. A young man and woman troubled **me** (Shieh & Lin, 2011).

هفتمین الگوی پیشرفت آغازگر، الگوی یک در میان یا الگوی متناوب^۲ نامیده می‌شود. در این الگو آغازگر به صورت یک در میان تکرار می‌شود. به این معنا که دو آغازگر به‌طور متناوب یکی پس از دیگری در متن نمایان می‌شوند. این الگو به‌عنوان ابزاری برای تقابل موضوع‌های مختلف در یک گفتمان مورد استفاده قرار می‌گیرد. این الگو در شکل (۷) برگرفته از شیبه و لین (Shieh & Lin, 2011) و نمونه‌های (۲۴) تا (۲۶) در زیر به نمایش درآمده است.

<Theme1	Rheme1>	<Theme2	Rheme2>
<Theme3(=Theme1)	Rheme3>	<Theme4 (=Theme2)	Rheme4>
<Theme2n + 1 (=Theme1)	Rheme2n+1>	<Theme2n (= Theme2)	Rheme2n>

شکل ۷: الگوی پیشرفت آغازگر متناوب

۲۴. **علی** یک بار از نیر پرسیده بود «بچه رو از حالا به این چیزها عادت می‌دی؟» **نیر** گفته بود

1. crossing
2. juxtaposition

«چه عیبی داره.» و **علی** دلش گرفته بود. اما **نیر** دیگر لباس نظامی را وقتی به خانه علی می آمدند تن بیژن نکرده بود (Daneshvar, 2015: 138).

۲۵. **بابا بزرگ می گفت:** بابا مریم، اگه گفتی عصای من چند وجبه؟ **می گفتیم:** هفت تا بابا. **می گفت:** نه، پنج تا. **می گفتیم:** هفت تا. **می گفت:** ده تا و نصفی و یه انگشت کوچک. **می گفتیم:** نه، هفت تا.

می گفت: وجب کن، تو وجب کن. **من** می کردم (Golshiri, 2015: 230).

۲۶. **بایگان** پرسید: فرمودید اسم فامیلتان چه بود. **مرد** جواب داد: من چیزی عرض نکرده بودم. **بایگان** پرسید: چرا به نظرم اسم فامیلتان را فرمودید در آشپزخانه. **مرد** جواب داد: خیر خیر من چیزی عرض نکردم (Doltabadi, 2005: 101).

۴. روش پژوهش

پیکره پژوهش حاضر، شش داستان کوتاه فارسی مشتمل بر ۳۷۳۶ بند از آثار داستان‌نویسان کوتاه معاصر و مشهور در دوره زمانی ۱۳۱۰-۱۳۹۰ است. دلیل انتخاب این بازه زمانی و داستان کوتاه این است که داستان‌نویسی کوتاه در این سده در ایران رشد کرد و به اوج خود رسید و نویسندگان توانستند دیدگاه‌های خود را کوتاه و کامل در قالب داستان منتقل کنند. این پیکره شامل «سه قطره خون» هدایت (Hedayat, 2002)، «شهری چون بهشت» دانشور (Daneshvar, 2015)، «سمنوپزان» آل احمد (Ale Ahmad, 2004)، «آینه» دولت‌آبادی (Doltabadi, 2005)، «عروسک چینی من» گلشیری (Golshiri, 2015) و «دو روز» وفی (Vafi, 2018) هستند. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی که نوعی تحقیق اکتشافی است (Aghagolzadeh, 2015: 45) در چارچوب دستور نظام‌مند نقش‌گرای هلیدی و متیسن (Halliday & Matthiessen, 2014) و براساس فرانش متن مورد توصیف و تحلیل قرار گرفت. واحد اصلی توصیف و تحلیل در این جستار بند و ابزار اصلی آن تدوین یک نوع تحلیل‌نامه داده براساس مؤلفه الگوهای پیشنهادی پیشرفت آغازگر شیه و لین (Shieh & Lin, 2011) در متن شامل هفت الگوی ثابت یا پیوسته، زیگ‌زاگ یا خطی، پایان‌بخش چندتایی یا گسسته، آغازگر فرااشتقاقی، متمرکز، ضربدری و متناوب است. عملیات آماری انجام‌شده، محاسبه فراوانی و درصد فراوانی هر یک از متغیرهای مورد اشاره با فرمول $p = f \times 100 / N$ و نمایش آن‌ها به صورت جدول در بخش توصیف و تحلیل ارائه شده است.

۵. توصیف و تحلیل داده‌ها

در این بخش، بر آنیم به پرسش پژوهش پاسخ دهیم که «چگونه نظام آغازگری در شش داستان کوتاه فارسی، به پیوستگی و انتقال پیام نویسنده کمک می کند؟». همچنین به ارزیابی فرضیه پژوهش می پردازیم که «نظام آغازگری با به کارگیری الگوهای آغازگری در این شش داستان به پیوستگی و انتقال پیام مورد نظر نویسنده می انجامد که نشانگر معانی گفتمانی است». به این منظور، نخست، شش متن داستانی در بخش (۵-۱) بر اساس هفت الگوی پیشرفت آغازگر توصیف شده است. سپس، در بخش (۵-۲)، هر داستان به ترتیب از پربسامدترین تا کم بسامدترین الگو به همراه نمونه های گرفته شده از داستان ها که در بخش (۳) برای هر الگو ارائه شده است مورد تحلیل قرار گرفته است.

۱-۵. توصیف شش متن داستانی بر اساس الگوهای پیشرفت آغازگری

در این بخش، با بررسی هفت الگوی پیشرفت آغازگر در شش متن داستانی، یافته های آماری شامل فراوانی، درصد فراوانی و میانگین درصد فراوانی هر الگو به دست آمد که در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱: فراوانی الگوهای پیشرفت آغازگری در شش داستان

میانگین درصد	دوروز	اینه	عروسک چینی من	سمنوزان	سه قطره خون	شهری چون بهشت	نوع آماری	نوع آمار و نام داستان نام الگو
۳۱۰۷	۶۴	۲۶۴	۷۵۷	۶۳۳	۴۳۹	۹۵۰	فراوانی	ثابت
۸۳/۲۵	۸۰	۸۴/۵	۸۴/۵	۸۶	۸۳/۷۵	۸۰/۷۵	درصد	
۲۷۶	۶	۱۶	۲۸	۴۷	۵۱	۱۲۸	فراوانی	زیگ زاگ
۷/۲۵	۷/۵	۵/۲۵	۳	۶/۵	۹/۷۵	۱۰/۲۵	درصد	
۲۶	۰	۰	۰	۱۳	۲	۱۱	فراوانی	پایان بخش چندتایی
۰.۷۵	۰	۰	۰	۱/۷۵	۰.۳	۱	درصد	
۱۸۶	۱۰	۲۲	۲۱	۳۶	۳۲	۶۵	فراوانی	آغازگر فرااشقاقی
۵	۱۲/۵	۷	۲/۵	۵	۶	۵/۲۵	درصد	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	فراوانی	متمركز
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	درصد	
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	فراوانی	ضربداری
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	درصد	
۱۴۱	۰	۱۰	۹۰	۶	۱	۳۴	فراوانی	متناوب

۳/۷۵	۰	۳/۲۵	۱۰	۰.۷۵	۰.۲	۲/۷۵	درصد	
۳۷۳۶	۸۰	۳۱۲	۸۹۶	۷۳۵	۵۲۵	۱۱۸۸	فراوانی	تعداد کل

جدول (۱) فراوانی و درصد فراوانی هفت الگوی پیشرفت آغازگری در متن را به‌طور میانگین و با جداسازی هر الگو در شش داستان این پژوهش نشان می‌دهد. با بررسی میانگین درصد الگوها می‌توان دریافت که بالاترین میانگین درصد مربوط به الگوی ثابت با $۸۳/۲۵$ درصد در رتبه اول و پایین‌ترین میانگین درصد مربوط به الگوی پایان‌بخش چندتایی با ۰.۷۵ درصد در رتبه پنجم است. درصد فراوانی الگوهای دیگر نشان داد که به‌ترتیب الگوی زیگ‌زاگ با $۷/۲۵$ درصد در رتبه دوم، الگوی فرااشتقاقی با ۵ درصد در رتبه سوم، الگوی متناوب با $۳/۷۵$ درصد در رتبه چهارم قرار دارند. همچنین، موردی از به‌کارگیری الگوهای متمرکز و ضربداری در شش داستان مورد بررسی مشاهده نشد. همچنین، آمار جدول بالا نشان می‌دهد که درصد فراوانی به‌تفکیک هر الگو در شش متن داستانی از این قرار است: با توجه به الگوی ثابت، بالاترین درصد فراوانی مربوط به داستان سمپوزان با ۸۶ درصد در میان شش داستان و پایین‌ترین درصد فراوانی مربوط به داستان دوروز با ۸۰ درصد است؛ در چهار داستان دیگر به‌ترتیب درصد فراوانی داستان آینه و عروسک چینی من با $۸۴/۵$ درصد، سه قطره خون با $۸۳/۷۵$ درصد و شهری چون بهشت با $۸۰/۷۵$ درصد هستند. با توجه به الگوی زیگ‌زاگ بالاترین میزان درصد فراوانی متعلق به داستان شهری چون بهشت با $۱۰/۲۵$ درصد و پایین‌ترین میزان درصد فراوانی متعلق به داستان عروسک چینی من با ۳ درصد است. میزان درصد فراوانی چهار داستان دیگر مشتمل است بر سه قطره خون $۹/۷۵$ درصد، دوروز $۷/۵$ درصد، سمپوزان $۶/۵$ درصد، آینه $۵/۲۵$ درصد، عروسک چینی من ۳ درصد با توجه به الگوی پایان‌بخش چندتایی، بالاترین درصدهای فراوانی مربوط به سمپوزان با $۱/۷۵$ درصد و شهری چون بهشت با ۱ درصد و پایین‌ترین درصد فراوانی مربوط به سه قطره خون با ۳ درصد است ولی ردی از این الگو در دیگر داستان‌ها مشاهده نشد. در رابطه با الگوی فرااشتقاقی، بالاترین میزان درصد فراوانی مربوط به داستان دو روز با $۱۲/۵$ درصد و پایین‌ترین میزان درصد فراوانی مربوط به داستان عروسک چینی من با $۲/۵$ درصد است. میزان درصد فراوانی چهار داستان دیگر به‌ترتیب مشتمل است بر آینه ۷ درصد، سه قطره خون ۶ درصد، شهری چون بهشت $۵/۲۵$ درصد، سمپوزان ۵ درصد. همچنین، موردی از الگوی متمرکز و ضربداری در هیچ‌یک از داستان‌ها یافت نشد. الگوی پیشرفت آغازگر متناوب که از جنبه میانگین درصد فراوانی رتبه پنجم را دارد به‌ترتیب از بالاترین تا پایین‌ترین درصد فراوانی حضور در متون داستانی عبارتند از عروسک چینی من ۱۰ درصد، آینه $۳/۲۵$ درصد، شهری چون بهشت $۱/۵$ درصد، سمپوزان ۰.۷۵

درصد، سه قطره خون ۲. درصد در داستان دو روز موردی از به کارگیری الگوی متناوب مشاهده نشد.

۲-۵. تحلیل شش متن داستانی براساس الگوهای پیشرفت آغازگر

این بخش به تفسیر و تبیین شش متن داستانی پژوهش حاضر براساس هفت الگوی پیشرفت آغازگر شیه و لین (Shieh & Lin, 2011) به عنوان راهبرد گفتمانی و سبک نگارشی از پربسامدترین الگو تا کم‌بسامدترین الگو می‌پردازد. همچنین، میزان متفاوت به کارگیری این الگوها از سوی نویسندگان، سبک‌های نگارشی متفاوتی را در داستان‌ها ایجاد کرده‌است. همه داده‌های ارائه شده در این بخش در مورد الگوها براساس جدول (۱) در بخش (۵.۱) است. به همین ترتیب، در تحلیل هر داستان به تفکیک هر الگو تا آن‌جا که امکان‌پذیر بوده نمونه‌ای آورده شده‌است که فقط یک نمونه از میان چندین و چند نمونه است که در بافت موقعیتی مشابه در همان داستان از سوی نویسنده به کار گرفته شده‌است. همچنین، نبود الگوی متمرکز و ضربدری در همه شش متن داستانی و انتخاب نکردن الگوی چندتایی در سه داستان عروسک چینی من، آینه و دو روز و به کارنبردن الگوی متناوب در داستان دو روز نشانه این است که نویسندگان این داستان‌ها نیازی به بهره‌گیری از این سازماندهی یا سبک نگارش برای بیان مفاهیم متنی و گفتمانی با توجه به بافت موقعیتی داستان‌ها ندیده‌اند.

در داستان شهری چون بهشت، انتخاب الگوی ثابت با میانگین فراوانی ۷۵/۸۰ درصد به عنوان یک راهبرد اصلی گفتمانی برای تکرار آغازگر و سبک نگارشی غالب و متعارف در این متن داستانی به کار رفت. این امر نشان می‌دهد که نویسنده در نمونه (۱) با برجسته کردن مشارک «علی» از طریق قراردادن آن در جایگاه آغازگر در بند اول و تکرار آن در بندهای بعدی در همین جایگاه افزون بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، موضوع را نیز آشکار می‌کند. همچنین، نویسنده با ارائه اطلاعاتی مانند (ادای معلم تاریخ و جغرافی را در آوردن و صحبت از مصر کردن) در پایان بخش‌ها با فراهم کردن بافت زبانی لازم، موضوع را شفاف کرده‌است و رویداد را به پیش برده‌است. همچنین نویسنده از طریق این شخصیت شوخ طبع داستان در جایگاه آغازگر مشارک، با درهم کردن شوخی و حقیقت و صحبت از مصر و بردگان سیاهی که در آن‌جا در پای اهرام جان خود را از دست داده‌اند، سیاهی آدم‌ها را با فقر و بدبختی و دربه‌دری پیوند زده‌است و به این ترتیب به خلق معانی گفتمانی مورد نظر دست یافته‌است. انتخاب الگوی زیگ‌زاگ با میانگین ۱۰/۲۵ درصد به عنوان یک راهبرد گفتمانی و سبک نگارشی ثانوی به آن معنا است که نویسنده آغازگرهای بسیاری را به این داستان معرفی کرده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی

در داستان مانند نمونه (۷) با قراردادن پایان بخش بند اول (مادر مهرانگیز) در جایگاه آغازگر بند دوم، و پایان بخش بند دوم («دست» منظور دست شخص مهاجم) به عنوان آغازگر بند سوم و پایان بخش بند سوم («دهن» منظور دهن کودک) به عنوان آغازگر بند چهارم ارتباطی زیگزاگی میان آغازگرها و پایان بخش بندها ایجاد کرده است. این امر نه تنها سبب انسجام و پیوستگی میان بندها و کل متن شده، بلکه رویداد تازه را نیز با جزئیاتش به تصویر کشیده است و پیام متن یعنی اعمال خشونت مردی مهاجم برای ربودن کودکی به نام مادر مهرانگیز و مقاومت کودک در برابر مهاجم را منتقل کرده است. بهره گیری از الگوی فرااشتقاقی و این سبک نگارشی ویژه با میانگین فراوانی ۵/۲۵ درصد در این داستان از جنبه معانی گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده در این متن داستانی جنبه های خاصی از آغازگرها را مورد توجه قرار داده است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی داستان در نمونه (۱۶)، پس از برجسته کردن آغازگر مشارک (نورالصبأ) در بند اول و دوم به عنوان آغازگر فرااشتقاقی در سه بند بعدی سه زیرشمول (دماغ، چشم و مو) را برای آغازگر فرااشتقاقی انتخاب کرده و جهت و مسیر گسترش متن را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کرده است. همچنین، نویسنده این زیرشمول ها را به عنوان آغازگر در سه بند بعدی به کار گرفته است تا تصویری مثبت از نوالصبأ و تصویری منفی از مهرانگیز و مادرش که هر سه کنیز هستند با توجه به ظاهرشان ارائه کند. همچنین نویسنده می خواهد نشان دهد که میان ظاهر آدم ها و سرنوشت فلاکت بارشان رابطه مستقیم وجود دارد. به کارگیری الگوی متناوب با میانگین فراوانی ۲/۷۵ درصد در این داستان نشان می دهد که نویسنده از این الگو به عنوان یک ابزار راهبردی خاص و سبک محاوره ای برای تقابل موضوع های گوناگون به طور محدود در چند گفتمان استفاده کرده است. برای نمونه، در نمونه ۲۴ تناوب بحث میان دو آغازگر مشارک (علی و نیر) در بندهای متوالی در مورد پوشیدن و نپوسیدن لباس نظامی به تن بیژن تا دستیابی به نتیجه یعنی تن نکردن لباس نظامی به بیژن ادامه می یابد. این نمونه نشان می دهد که نویسنده با به کارگیری این الگو افزون بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، به هدف گفتمانی مورد نظرش که همان بیان علاقه شدید نیر به علی است دست یافته است. انتخاب الگوی پایان بخش چندتایی با میانگین فراوانی رخداده ۱ درصد در این داستان از جنبه معانی متنی بیانگر آن است که نویسنده در چند مورد به جنبه هایی از پایان پرداخته است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان در نمونه ۱۳ برای پایان بخش بند اول (جوانک ها) چند عضو مانند (خواهر بزرگتر، خواهر کوچکتر، علی و نیر) در نظر گرفته است و با قراردادن آن اعضا به عنوان آغازگر در بندهای بعدی مسیر و برای پیشرفت متن را مشخص و موضوع را محدود و انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کرده است. سپس، با دادن

اطلاعاتی مانند (متفکر بودن، بندانداختن صورت، برداشتن زیر ابرو، خندیدن، عشوهِ گری کردن و ادا در آوردن و مانند آن) در مورد آغازگرها این پیام را منتقل کرده‌است که همه این کنش‌ها ناشی از شور جوانی و هیجان‌ات طبیعی دوران بلوغ و تغییرات جسمی، روحی و روانی است که در شخصیت‌های جوان داستان رخ داده‌است. روی هم رفته، این نمونه نشان می‌دهد که نویسنده این داستان چگونه از این الگو برای دست‌یابی به اهداف گفتمانی مورد اشاره بهره گرفته‌است.

در داستان سه قطره خون، انتخاب الگوی ثابت با میانگین فراوانی $۷۵/۸۳$ درصد به‌عنوان یک سبک نگارشی غالب و راهبرد اصلی گفتمانی برای تکرار آغازگر در این متن داستانی است. این الگو بیان‌گر آن است که نویسنده در این داستان مانند نمونه (۲) با برجسته کردن مشارک «من» در جایگاه آغازگر بند اول و تکرار آن در بندهای پسین به‌عنوان آغازگر افزون بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن موضوع را می‌شناساند. افزون بر این، نویسنده با ارائه اطلاعاتی مانند (برداشتن ششلول، آمدن در حیاط، گوش به‌زنگ ایستادن و از پلکان به بام رفتن) در قسمت پایان‌بخش با ارائه بافت زبانی لازم موضوع را شفاف می‌کند و رویداد را در داستان به‌پیش می‌برد و نشان می‌دهد که همه این کنش‌ها و فرایندها فرآورده تصورات ذهنی شخصیت روان‌پیش یا همان آغازگر «من» است. انتخاب الگوی زیگ‌زاگ با میانگین $۹/۷۵$ درصد به‌عنوان یک راهبرد گفتمانی ثانوی به آن معنا است که نویسنده آغازگرهای بسیاری را به این داستان معرفی کرده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان مانند نمونه ۸، پایان‌بخش بند اول (من) را با قراردادن در جایگاه آغازگر بند دوم و پایان بخش بند دوم («آن چیز» یعنی سه قطره خون تازه) را به‌عنوان آغازگر بند سوم و برجسته کردن آن‌ها، نه تنها انسجام و پیوستگی میان بندها و کل متن ایجاد کرده‌است بلکه موضوعی تازه یعنی «آن چیز» را که همان سه قطره خون تازه است روشن، برجسته و به داستان معرفی کرده‌است که زمینه‌ساز رویدادها و رخ‌دادهای بعدی در داستان شده‌است. بهره‌گیری از الگوی فراشتقاقی و این سبک نگارشی خاص با میانگین فراوانی ۶ درصد در این داستان از جنبه معانی گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده ابعاد خاصی از آغازگرها را مورد توجه قرار داده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان در نمونه ۱۷ پس از برجسته کردن آغازگر مشارک (صداها) در بند اول و (آهنگ) در بند دوم که زیرشمولی از بند اول است و قراردادن آغازگر هر دو بند به‌عنوان آغازگر فراشتقاقی، در سه بند بعدی سه زیرشمول (فریاد گوش خراش، فریاد از روی بغض و کینه و یک ناله) که ترکیبی از صدا و آهنگ است را برای آغازگرهای فراشتقاقی انتخاب و به‌عنوان آغازگر در بندهای بعدی قرار داده و جهت و مسیر گسترش متن را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن را از طریق رابطه شمول معنایی

آغازگر فرااشتقاقی و زیرشمول‌ها ایجاد کرده‌است. همهٔ این زیرشمول‌ها به نویسنده کمک می‌کند تا منظورش را از «صداها و آهنگ آن‌ها» بیان کند. یعنی حیوانات نیز مانند انسان‌ها در شرایط مختلف صدا و آهنگ متفاوتی تولید می‌کنند که بیانگر احساسات درونی‌شان است. به کارگیری الگوی پایان‌بخش چندتایی و پی‌درپی به ترتیب با میانگین فراوانی رخداد ۳. درصد و ۲. درصد در متن‌های بررسی‌شده نشان می‌دهد که نویسنده از این دو الگوی خاص به میزان بسیار اندک برای بیان معانی متنی بهره گرفته‌است. در نمونه (۱۴) نویسنده با به کارگیری الگوی پایان‌بخش چندتایی در بند اول در قسمت پایان‌بخش از (شنیده شدن صدای فیف تغییر و ناله‌های دنباله‌دار) صحبت می‌کند و سپس با استفاده از سه آغازگر (صدای نازی برای خبر کردن نهار، صدای موقع لوس شدن، فریادهای در کشمکش و مرنومر نوایی موقع مستی) در بندهای بعدی منظور خود را از این صداها فیف تغییر و ناله‌های دنباله‌دار را بیان می‌کند.

در داستان سمونوزان، به کارگیری الگوی ثابت با میانگین فراوانی ۸۶ درصد، به‌عنوان یک راهبرد اصلی گفتمانی برای تکرار آغازگر و سبک نگارشی غالب در این متن داستانی نشان می‌دهد که نویسنده در این داستان اطلاعات بیشتری را در مورد آغازگرها ارائه کرده‌است. برای نمونه، در مثال (۳) نویسنده با برجسته کردن مشارک «مریم خانم» در جایگاه آغازگر در بند اول و تکرار آن در بندهای بعدی در همین جایگاه افزون‌بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، موضوع را می‌شناساند. همچنین نویسنده با ارائه اطلاعاتی مانند (به همه فرمان دادن، تعارف کردن به تازه‌واردها، ترساندن بچه‌ها و مانند آن) در قسمت پایان‌بخش با ارائه بافت زبانی کافی موضوع را شفاف می‌کند، رویداد را در داستان به پیش می‌برد و نشان می‌دهد که «مریم خانم» شخصیت اصلی و همه‌کاره مراسم سمونوزان است. انتخاب الگوی زیگ‌زاگ با میانگین ۶/۵ درصد به‌عنوان یک راهبرد گفتمانی و سبک نگارشی ثانوی به آن معنا است که نویسنده آغازگرها را بیشتر از اندازهٔ متعارف به داستان معرفی کرده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان مانند نمونه (۹) با قرار دادن پایان‌بخش بند اول (عمقزی گل بته) در جایگاه آغازگر بند دوم، و پایان‌بخش بند دوم (مریم خانم) به‌عنوان آغازگر بند سوم و پایان‌بخش بند سوم (همه را) به‌عنوان آغازگر بند چهارم و برجسته کردن آن‌ها، نه تنها انسجام و پیوستگی خطی میان بندها و کل متن ایجاد کرده‌است بلکه پیام متن یعنی حساسیت مریم خانم نسبت به آن حرف‌های دوره‌می را منتقل و شخصیتی تازه به نام «عمقزی گل بته» به داستان معرفی کرده‌است. همچنین، این‌ها همه زمینه را برای ارائه موضوعات بعدی و رویدادهای تازه در داستان فراهم کرده‌است. استفاده از الگوی فرااشتقاقی و این سبک نگارشی خاص با میانگین بسامد ۵ درصد در این داستان از جنبهٔ معانی

گفتمانی بیان‌گر آن است که نویسنده در اندازه معمول به جنبه‌هایی از آغازگرها پرداخته است. برای نمونه نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان در نمونه (۱۸) پس از برجسته کردن آغازگر مشارک (دود) در بند اول و (جنجال و بیا و برو) در بند دوم و قراردادن آغازگر بند دوم به عنوان آغازگر فرااشتقاقی، در چهار بند بعدی چهار زیرشمول (زن‌ها، دادویداد بچه‌ها، سروصدای ظرف‌ها، برو بیای همسایه‌ها و ترق و تروق کفش تخت‌های سکینه) را برای آغازگر فرااشتقاقی انتخاب و به عنوان آغازگر قرار داده و جهت و مسیر گسترش متن را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن را میان آغازگر فرااشتقاقی و زیرشمول‌ها ایجاد کرده است. همه این زیرشمول‌ها به نویسنده کمک می‌کند تا منظورش را از دود و جنجال و بیا و برو را که همان تدارک برای برگزاری مراسم سمنویزان در ایام فاطمیه با حضور جمعی از زنان محل و فامیل است، شفاف بیان کند. انتخاب الگوی پایان‌بخش چندتایی و این سبک نگارشی خاص با میانگین فراوانی ۱/۷۵ درصد در متون داستانی از جنبه معانی متنی بیانگر آن است که نویسنده جنبه‌هایی از تعداد محدودی از پایان‌بخش‌ها را شفاف کرده است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در نمونه (۱۵) برای پایان‌بخش بند اول (کیف پارچه‌ای اش) دو زیربخش در نظر گرفته است (یکی «زیپ» که جزئی از کیف است و دیگری «یکی یک دانه آب نبات» که از محتویات کیف است). با این کار در وهله نخست، نویسنده انسجام و پیوستگی متن را حفظ کرده است. و در وهله دوم، با قراردادن زیربخش‌ها در جایگاه آغازگر ضمن برجسته کردن و شفاف کردن موضوع، منظور از درآوردن کیف از زیر چادر که همان دادن آب نبات به بچه‌ها، خوشحال کردن آن‌ها و در یک واژه، بچه‌دوست بودن خاله است را بیان می‌کند. به کارگیری الگوی متناوب با میانگین فراوانی رخداده ۰.۷۵ درصد در متن‌های بررسی شده نشان می‌دهد که نویسنده از این الگو به ندرت برای ایجاد سبک محاوره‌ای و بیان معانی گفتمانی، انسجام و پیوستگی متن استفاده کرده است زیرا در این متن داستانی، پیشرفت متن در بیشتر موارد به صورت نوبت‌دهی متناوب میان مشارکین آغازگر در یک مکالمه انجام نگرفته است و فقط در نقاط معدودی به تشخیص نویسنده آن هم کوتاه با توجه به بافت موقعیتی به کار گرفته شده است.

در داستان عروسک چینی من، انتخاب الگوی ثابت با میانگین فراوانی ۸۴/۵ درصد به عنوان یک راهبرد اصلی گفتمانی برای تکرار آغازگر و سبک نگارشی غالب نشان می‌دهد که نویسنده در این داستان در نمونه (۴) با برجسته کردن مشارک من در جایگاه آغازگر بند دوم و تکرار آن در بندهای بعدی به عنوان آغازگر افزون‌بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن موضوع را می‌شناساند. افزون‌براین، نویسنده با ارائه اطلاعاتی مانند (کندن دست‌ها و سر، خاک‌نکردن،

گریه کردن و گریه نکردن) در قسمت پایان بخش با ارائه بافت زبانی لازم موضوع را شفاف می کند و رویداد را در داستان به پیش می برد و از طریق تکرار آغازگر نشان می دهد که همه این کنش ها و فرایندها نشان دهنده روان و ذهن پریشان، مضطرب و نگران شخصیت اصلی داستان که همان آغازگر «من» یا کودکی است که در حال بازی با عروسکش است و پدرش به دلیل فعالیت سیاسی زندانی بوده است. به کارگیری الگوی متناوب با میانگین فراوانی ۱۰ درصد در متن های بررسی شده نشان می دهد که نویسنده از سبک محاوره ای با توجه به بافت موقعیتی به عنوان یک ابزار راهبردی ثانوی ویژه برای تقابل موضوع های مختلف در یک گفتمان در نقاط مختلف داستان در سطح گسترده ای بهره برده است. در نمونه (۲۶) تقابل میان دو آغازگر مشارک (پدر بزرگ و نوه خردسالش مریم) در جایگاه آغازگر بند در یک رویداد گفتمانی به طور متناوب، در حال بازی با هم بر سر اندازه گیری عصا آن قدر ادامه می یابد تا بلاخره پدر بزرگ کوتاه می آید و حرف نوه را می پذیرد. پیام متنی این رویداد بیانگر عشق پدر بزرگ به نوه خردسالش است. انتخاب الگوی زیگ زاگ با میانگین ۳ درصد برای بیان معانی متنی و گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده داستان آغازگرهای کمتری را به داستان معرفی کرده است. نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان مانند نمونه (۱۰) پایان بخش بند اول (منو) را با قراردادن در جایگاه آغازگر بند دوم برجسته می کند و ضمن ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، با دادن اطلاعات بیشتر در قسمت پایان بخش، موضوع را گسترش می دهد و با این کار، پیام متن را منتقل می کند. به این معنا که کودک می داند صحبت در مورد سرنوشت اوست ولی نمی داند چه حرفی را مادر در جواب پدر بر زبان آورده است. بهره گیری از الگوی فرااشتقاقی و این سبک نگارشی ویژه با میانگین فراوانی ۲/۵ درصد در این داستان از جنبه معانی گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده در موارد بسیار محدودی برخی از ابعاد آغازگر را مورد توجه قرار داده است. برای نمونه، در نمونه (۱۹) نویسنده پس از برجسته کردن آغازگر مشارک («اینکه» یا کشیدن عکس مادر بزرگ) در بند اول به عنوان آغازگر فرااشتقاقی، در چهار بند بعدی چهار زیرشمول (شکم، سر، چشم و دهن) را برای آغازگر فرااشتقاقی انتخاب کرده و جهت و مسیر مورد نظرش را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کرده است. سپس آن ها را به عنوان آغازگر در چهار بند بعدی به کار گرفته است تا نشان دهد که کودک با کشیدن نقاشی زشتی از مادر بزرگ چندان میانه خوبی با او ندارد.

در داستان آینه، انتخاب الگوی ثابت با میانگین فراوانی ۸۳/۵ درصد، به عنوان یک الگو و سبک نگارشی غالب برای تکرار آغازگر و راهبرد اصلی گفتمانی نشان دهنده آن است که نویسنده در این داستان مانند نمونه (۵) با برجسته کردن مشارک «مرد» در جایگاه آغازگر بند اول و

تکرار آن در دو بند بعدی به عنوان آغازگر افزون بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن موضوع را آشکار می‌کند. افزون بر این، نویسنده با ارائه اطلاعاتی مانند (طی کردن کوچه، سوار اتوبوس شدن و رفتن به اداره سجل احوال) در قسمت پایان‌بخش موضوع را شفاف می‌کند و رویداد را در داستان پیش می‌برد و این معنای متنی را به دست می‌دهد که آغازگر «مرد» در ادامه تلاشش برای بازیابی هویت فراموش شده مجبور می‌شود به اداره ثبت احوال برود. بهره‌گیری از الگوی فرااشتقاقی و این سبک نگارشی ثانوی خاص با میانگین بسامد ۷ درصد در این داستان از جنبه معنایی گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده در این متن داستانی توجه خاصی به برخی از ابعاد آغازگرها نشان داده‌است. همان‌گونه که نمونه (۲۰) نشان می‌دهد نویسنده پس از برجسته کردن آغازگر مشارک (شناسنامه‌ای) در بند اول به عنوان آغازگر فرااشتقاقی در دو بند بعدی دو زیرشمول (صاحبش و نرخش) را برای آغازگر فرااشتقاقی انتخاب کرده و نه تنها جهت و مسیر مورد نظرش را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کرده‌است بلکه آن‌ها را به عنوان آغازگر در دو بند بعدی به کار گرفته‌است تا نشان دهد از آن‌جا که مرد از توانایی مالی بالایی برخوردار نبوده برای احراز هویتش شناسنامه شخص مرده را که ارزان تر بوده انتخاب کرده‌است. انتخاب الگو و سبک نگارشی زیگک زاگک با میانگین ۵/۲۵ درصد به عنوان یک راهبرد گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده داستان آغازگرها را تا اندازه متعارف به داستان معرفی کرده‌است. در نمونه (۱۱) نویسنده با توجه به بافت موقعیتی پایان‌بخش بند اول (مشتری) را به عنوان آغازگر بند دوم قرار می‌دهد و ضمن ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، آن را به عنوان یک موضوع برجسته می‌کند و با دادن اطلاعات بیشتر آن را گسترش می‌دهد و با این کار، پیام متن یعنی «مسخره بودن نگه داشتن قبض نزد خود بعد از رفتن و تحویل گرفتن لباس را» نشان می‌دهد. به کارگیری الگوی متناوب با میانگین فراوانی ۳/۲۵ درصد نشان می‌دهد که نویسنده از این الگو با توجه به بافت موقعیتی به عنوان یک ابزار راهبردی خاص و سبک محاوره‌ای برای تقابل موضوع‌های مختلف در یک گفتمان در جاهای مختلف داستان استفاده کرده‌است. در نمونه (۲۶) تقابل میان دو آغازگر مشارک (بایگان و مرد) بر سر گفتن و نگفتن اسم فامیل به طور متناوب در جریان است تا اینکه در نهایت بایگان می‌فهمد که مشکل مرد نداشتن هویت است و پیشنهاد می‌کند که با خریدن یک شناسنامه از میان شناسنامه‌های باطله که در جایی انبار شده هویت تازه‌ای با قیمتی مناسب برایش دست و پا کند و قضیه با قبول این پیشنهاد از جانب مرد پایان می‌یابد. این نمونه و موارد مشابه نشان می‌دهد که نویسنده این داستان با به کارگیری این الگو افزون بر ایجاد پیوستگی در متن به اهداف گفتمانی مورد نظرش دست یافته‌است

در داستان دو روز، استفاده از الگوی ثابت با میانگین فراوانی ۸۰ درصد، به عنوان یک راهبرد اصلی گفتمانی و سبک نگارشی غالب و متعارف برای تکرار آغازگر در این متن داستانی نشان می‌دهد که نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در این داستان مانند نمونه (۶) با قراردادن (من) در جایگاه آغازگر و تکرار آن در دو بند بعدی در همین جایگاه ضمن آشکار کردن موضوع، افزون بر ایجاد انسجام و پیوستگی در متن با ارائه اطلاعاتی مانند (ول کردن کار در جای قبلی و پیدا کردن کار در این جا) در قسمت پایان بخش موضوع را شفاف می‌کند و با تکرار دوباره بند اول نشان می‌دهد که آغازگر مشارک در تصمیمش برای تغییر محل کار پافشاری می‌کند. در واقع، پیام متن این است که آغازگر «من» یعنی «شوهر» خانواده را به کار ترجیح می‌دهد. بهره‌گیری از الگوی غیرمتعارف فرااشتقاقی و این سبک نگارشی ویژه در این داستان تقریباً دو و نیم برابر میانگین این الگو در شش داستان با میانگین فراوانی ۱۲/۵ درصد از جنبه معانی گفتمانی بیانگر آن است که نویسنده به جنبه‌های مختلف آغازگرها در این متن داستانی بیشتر توجه کرده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی در داستان در نمونه (۲۱) پس از برجسته کردن آغازگر مشارک «ما» در بند اول به عنوان آغازگر فرااشتقاقی در دو بند بعدی دو زیرشمول (من و شوهرم) را برای آغازگر فرااشتقاقی انتخاب کرده و جهت و مسیر گسترش متن را مشخص و انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کرده‌است. همچنین، آن‌ها را به عنوان آغازگر در دو بند بعدی به کار گرفته‌است تا نشان دهد که زن و شوهر دوباره «ما» شدند یعنی بعد از دوری طولانی در کنار هم قرار گرفتند و برای زن مهم‌تر از هر چیزی که شوهرش می‌خواست برایش بخرد با هم بودن و میزان توجهی بود که شوهرش به او می‌کرد. انتخاب الگوی زیگ‌زاگ با میانگین ۷/۵ درصد به عنوان یک راهبرد گفتمانی بدان معنی است که نویسنده در این داستان آغازگرهای بیشتری را به داستان معرفی کرده‌است. برای نمونه، نویسنده با توجه به بافت موقعیتی مانند نمونه (۱۲) پایان بخش بند اول (شوهرم) را به عنوان آغازگر بند دوم قرار می‌دهد و ضمن ایجاد انسجام و پیوستگی در متن، نه تنها آن را به عنوان یک موضوع برجسته می‌کند و با دادن اطلاعات تازه آن را گسترش می‌دهد بلکه پیام متن که همان توجه شوهر به زنش است را با بیان «دستم را در دستش گرفت» در قسمت پایان بخش نشان می‌دهد.

از جنبه سبکی با توجه به میانگین کلی هر الگو در جدول (۱) در شش داستان، الگوهای مورد بحث در این پژوهش به میزان‌های متفاوتی برای اهداف گفتمانی در این داستان‌ها گزینش شده‌اند. بالاترین درصد میانگین با ۸۳/۵ درصد مربوط به الگوی متعارف ثابت است. از این الگو در دو داستان سمنوپزان و عروسک چینی من بیشتر از اندازه معمول و در دو داستان سه قطره خون

و آینه در اندازه معمول و در دو داستان شهری چون بهشت و دو روز کمتر از اندازه معمول برای شفاف سازی موضوعات به طور کلی استفاده شده است. از الگوی غیرمتعارف زیگزاگ در دو داستان شهری چون بهشت و سه قطره خون بیشتر از اندازه معمول و در داستان دو روز در اندازه معمول و در سه داستان سمنوپزان، آینه و عروسک چینی من کمتر از اندازه معمول برای گسترش موضوع ها استفاده شده است. از الگوی غیرمتعارف فراشتقاقی در داستان آینه دو برابر و نیم اندازه معمول، در داستان آینه و سه قطره خون بیشتر از اندازه معمول و در دو داستان شهری چون بهشت و سمنوپزان در اندازه معمول و در داستان عروسک چینی من کمتر از اندازه معمول برای پرداختن به جنبه های خاصی از موضوع ها استفاده شده است. از الگوی غیرمتعارف متناوب در داستان عروسک چینی من سه برابر اندازه معمول، در داستان آینه و شهری چون بهشت تقریباً در حد معمول و در دو داستان سه قطره خون و سمنوپزان کمتر از اندازه معمول برای تقابل موضوع ها در بیشتر موارد به سبک محاوره ای استفاده شده است. همچنین، نمود این سبک در داستان عروسک چینی من بسیار آشکار است. پایین ترین میانگین با ۷۵ درصد مربوط به الگوی پایان بخش چندتایی است. از این الگوی غیرمتعارف در داستان سمنوپزان بیشتر از اندازه معمول، در داستان شهری چون بهشت در اندازه معمول و در داستان سه قطره خون کمتر از اندازه معمول برای شفاف سازی جنبه های خاصی از پایان بخش استفاده شده است. دلیل امر این است که این نویسندگان بیشتر از سبک نگارش ساده برای قابل دسترس بودن نوشته اشان برای خوانندگان استفاده کرده اند. همچنین، عدم به کار گیری الگوی پایان بخش چندتایی در سه داستان عروسک چینی من، آینه و دو روز و الگوی متناوب در داستان دو روز و استفاده نکردن از دو الگوی متمرکز و ضرب دری در همه متن ها به این دلیل بود که استفاده از این سازماندهی ها یا سبک های نگارش برای بیان مفاهیم متنی و گفتمانی با توجه به بافت موقعیتی، انتخاب مناسبی نبوده است.

همان گونه که در تحلیل شش داستان مشاهده شد تفاوت پژوهش حاضر با پژوهش های پیشین از چند جنبه دارای اهمیت است. نخست اینکه، پیکره پژوهش شش داستان کوتاه فارسی از نویسندگان مختلف شامل ۳۷۳۶ بند را براساس هفت الگوی پیشرفت آغازگر بررسی کرده است در مقایسه با دیگر پژوهش ها که پیکره بسیار محدود را از جنبه آغازگری فقط در سطح بند بررسی کرده و گاهی در سطح متن براساس دو، سه و حداکثر چهار الگو بررسی کرده اند. دوم اینکه پژوهش حاضر گفتمان مدار است تا ساختار گرا. به این معنا که پژوهش در سطح ارائه فراوانی و درصد میانگین الگوها متوقف نشده است، بلکه دلایل گفتمانی گرینش الگوها و معانی متنی آنها نیز کاویده شده است. سوم اینکه از جنبه سبکی متن های داستان ها براساس فراوانی و درصد رخداد

الگوها با توجه به میانگین هر الگو به عنوان یک شاخص سبکی با یکدیگر مقایسه شده و تفاوت آن‌ها در میزان بهره‌گیری از این الگوها برای اهداف گفتمانی ویژه نشان داده شده است. روی هم رفته، یافته‌های به دست آمده از توصیف و تحلیل متن‌های داستانی در این بخش نشان می‌دهد که نویسندگان این شش متن داستانی از الگوهای پیشرفت متن شامل ثابت، زیگ‌زاگ، فراشتقاقی در همه داستان‌ها، متناوب در پنج داستان و پایان‌بخش چندتایی در سه داستان استفاده کردند. این انتخاب‌ها برای سازماندهی بندهای بی‌نشان و نشان‌دار با توجه به زاویه دید نویسندگان به موضوع بوده است که سبب شده است سبک‌های نگارشی متفاوتی را برای بیان روایت بیافریند. آن‌ها با استفاده از این ابزارهای گفتمانی توانستند آغازگر بندها را تکرار، تغییر، محدود یا بسط و گسترش دهند، مسیر و جهت موضوع را تعیین کنند، انسجام و پیوستگی در متن ایجاد کنند، معانی گفتمانی مورد نظرشان را خلق کنند و پیام مورد نظرشان را انتقال دهند و سبک نگارشی خاص خود را با استفاده زیاد یا کم از الگوی متعارف ثابت یا الگوهای غیرمتعارف خطی، فراشتقاقی، چندتایی و متناوب با توجه به میانگین هر الگو در این شش داستان ایجاد کنند. استفاده نکردن از دو الگوی متمرکز و ضرب‌دری در همه متن‌ها و عدم بهره‌گیری الگوی پایان‌بخش چندتایی و متناوب در برخی از متن‌های داستانی از جانب نویسندگان به این دلیل بود که استفاده از این سازماندهی‌ها یا سبک‌های نگارش برای بیان مفاهیم متنی و گفتمانی با توجه به بافت موقعیتی، انتخاب مناسبی نبوده است. روی هم رفته، همه این راهبردها در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و تأیید فرضیه مرتبط با آن بود.

۶. نتیجه‌گیری

برای پاسخ به پرسش «چگونه نظام آغازگری در شش داستان کوتاه فارسی به پیوستگی و انتقال پیام نویسنده کمک کرد؟» و ارزیابی فرضیه «نظام آغازگری با بهره‌گیری الگوهای آغازگری در این شش داستان به پیوستگی و انتقال پیام مورد نظر نویسنده مبادرت کرد که نشانگر معنی گفتمانی بود» میزان فراوانی و درصد فراوانی هر یک از هفت الگوی پیشرفت آغازگری و میانگین درصد فراوانی هر الگو در شش داستان این پژوهش مورد سنجش قرار گرفت و در جدول (۱) به نمایش در آمد. یافته‌های برآمده از تجزیه و تحلیل متن‌های داستانی براساس جدول مورداشاره نشان داد که به طور گسترده برای حفظ و تداوم موضوع و ایجاد پیوستگی از الگوی غالب ثابت به عنوان یک راهبرد گفتمانی اصلی و سبک نگارشی با تکرار آغازگر برای انتقال پیام استفاده شد. ولی هنگامی که دلایل گفتمانی موجهی مانند جهت‌دهی، بسط و گسترش یا محدود کردن و تغییر یا معرفی موضوع و شخصیت‌های تازه در متن‌های داستانی در کار بود، عمدتاً از الگوهای زیگ-

زاگ به عنوان سبک نگارشی ثانوی استفاده شد. همچنین، در موارد اندکی از الگوهای فرااشتقاقی و جایگزین و به ندرت از الگوی خاص چندتایی به عنوان سبک نگارشی ویژه‌ای با به کارگیری بندهای بی‌نشان و نشان‌دار برای چینش آغازگرهای موردنظر در این الگوها به عنوان آغازگرهای مبتدایی در متن و ایجاد پیوستگی به عنوان راهبردهای دیگر استفاده شد. عدم به کارگیری الگوهای متمرکز و ضربداری و استفاده اندک از الگوی چندتایی نشانه این بود که نویسندگان از سبک ساده برای انتقال پیامشان استفاده کرده بودند. افزون‌براین، با شناسایی الگوهای پیشرفت آغازگر در متن‌های داستانی با استفاده از نظام آغازگری امکان دستیابی به زاویه دید نویسندگان نسبت به موضوع و مسیر و جهت موضوع و پیام و معانی متنی و گفتمانی موردنظر نویسندگان فراهم گردید بررسی سبکی شش متن داستانی براساس الگوهای پیشرفت نشان داد که از الگوی ثابت به عنوان یک الگوی متعارف برای گستراندن موضوع به طور کلی استفاده شد ولی از دیگر الگوها با توجه به بافت موقعیتی به عنوان الگوهای غیرمتعارف استفاده شد که منتهی به تفاوت سبکی هر نویسنده شد. همچنین، مقایسه یافته‌های پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین نشان داد که در پژوهش حاضر که یک پژوهش توصیفی - تحلیلی بود افزون‌بر به کارگیری هفت الگوهای پیشرفت آغازگر در تحلیل متون به جای دو، سه یا چهار الگو که توانست راهگشای خواننده تحلیل‌گر در پیروی از مسیر درست برای رسیدن به فهم درستی از متن باشد و به او در شناسایی عوامل کلامی موثر در به کارگیری الگوهای پیشرفت متن مانند جهت‌دهی، گستراندن یا محدود کردن و تغییر یا معرفی موضوع و شخصیت‌های تازه در متن‌های داستانی برای ایجاد پیوستگی در متن کمک کند تا بتواند به برداشت درستی از متن و پیام موردنظر نویسنده دست یابد. همه موارد مورداشاره نمایانگر متفاوت بودن پژوهش حاضر با پژوهش‌های پیشین است. به این ترتیب، همه این راهبردهای سازمان‌دهی آغازگرها در بندها و متن‌های شش داستان مورداشاره با استفاده از الگوهای پیشرفت و ساخت آغازگری در راستای پاسخ به پرسش این پژوهش و تأیید فرضیه مرتبط با آن است. در پایان، پیشنهاد می‌شود که مقایسه‌ای میان متون داستانی و غیرداستانی از منظر الگوهای پیشرفت آغازگر انجام شود تا معلوم شود که آیا الگو یا الگوهای خاصی مرتبط با گونه‌ای خاص از متون داستانی و غیرداستانی وجود دارد.

References

- Aghagolzadeh, F. (2015). *Applied linguistics and interdisciplinary issues of language*. Elmi Press. <https://www.gisoom.com/book/11149299> [In Persian].
- Aghagolzadeh, F. (2016). *Research methods in language and linguistics*. Roshanshenasan and Jamehshenasan. <https://www.gisoom.com/book/11259115> [In Persian].
- Ale Ahmad, J. (2004). Cooking samanu. In J. Ale Ahmad (ed.), *Extra woman* (2nd ed., pp. 17-34). Khorram Press. [In Persian].
- Allaee, M. (2009). *A study of humanities textbooks of Samt Organization within the framework of Halliday's systemic functional grammar from the perspective of interpersonal and textual metafunction* [Unpublished doctoral dissertation]. Tarbiat Moddress University. [In Persian].
- Arabzozani, M. A., & Pahlavannezhad, M.R. (2014). An investigation on the theme structure in Nahj al-balagha Jihad lecture based on the textual metafunction of the functional theory. *Quarterly Journal of Nahj al-balagha*, 2(6), 17-37. [In Persian]. <https://profdoc.um.ac.ir>
- Babaii, E., Atai, M. R., & Shoja L. (2016). A comparison of thematic choices and thematic progression patterns in the research articles of well-established and emerging disciplines. *Iranian Journal of Applied Linguistics*, 19(2), 33-60. <https://doi.org/10.29252/ijal.19.2.33>
- Danes, F. (1974). Functional sentence perspective and the organization of the text. In F. Danes (ed.), *Papers in functional sentence perspective* (pp. 106-128). Academia. <https://doi.org/10.1515/9783111676524.106>
- Daneshvar, S. (2015). A city like paradise. In H. Zolfaghari (ed.), *Forty short stories from forty contemporary writers* (8th ed., pp. 124-142). Nima Publication. [In Persian].
- Dolatabadi, M. (2005). Mirror. In M. Dolatabadi (ed.), *Misery and Mirror* (pp. 95-104). Negah Publication. [In Persian].
- Eggins, S. (2004). *An introduction to systematic functional linguistics* (2nd ed.). Continuum.
- Fahimnia, F. (2009). A functional analysis of theme from the perspective of Halliday's approach in Persian reading textbooks and students' writings in primary schools. *Journal of Language and Linguistics*, 6(12), 41-59. [In Persian]. <https://lsi-linguistics.ihcs.ac.ir/article-1389>
- Fotoohi, M. (2012). *Stylistics: theories, approaches, and methods*. Sokhan. [In Persian]. <https://www.gisoom.com/book/11226958/>
- Golshiri, H. (2015). My China dolls. In H. Zolfaghari (ed.), *Forty short stories from forty contemporary writers* (8th ed., pp. 229-240). Nima Publication. [In Persian].
- Haghshenas, A.M. (2012) *Language and Persian literature through tradition and modernity*. Agah [In Persian]. <https://www.iranketab.ir/book/18776-persian-language-and-literature>
- Halliday, M.A.K., & Matthiessen, C. (2014). *An introduction to functional grammar* (4th ed.). Edward Arnold.
- Hehdayat, S. (2002). Three drops of blood. In M. M. Hashemi (ed.), *Critics, an analysis, and selection of Hedayat's stories* (pp. 215- 226). Negah Publication. [In Persian].

- Kazemi, F. & Afrashi, A. (2013). A study of a variety of elliptical and marked themes in English and Persian physics texts: Halliday's systemic functional grammar perspective. *ZABANPAZHUHI (Journal of Language Research)*, 4(8), 167- 204. [In Persian].
<https://doi.org/10.22051/jlr.2013.1017>
- Larasati, K. D., Putri, I. G. A. V. W., & Ayomi, P. N. (2022). An Analysis on thematic progression patterns of Boris Johnson's speech. *Elysian Journal: English Literature, Linguistics and Translation Studies*, 2(4), 100-109. <https://doi.org/10.36733/elysian.v2i4.4400>
- Marfuaty, F. A., & Wahyudi, R. (2015). An analysis of thematic progression patterns: Opinion section texts of The Jakarta Post. *International Journal of Language Studies*, 9(3), 109-130.
<http://www.search.ebscohost.com/>
- Rahnemoon, S. N., Ahangar, A. A., & Noormohammadi, E. (2019). Thematic progression patterns in the English news and the Persian translation. *International Journal of Applied Language Studies*, 11(1), 113-160.
<https://doi.org/10.22111/ijals.2019.4936>
- Shieh, M.C., & Lin, S.K.R. (2011). Thematic progression patterns and texts of the department required English. *國立屏東商業技術學院學報*, (13), 15-33.
<https://www.aritilibrary.com/>
- Sun, X. (2022). Thematic progression and discourse analysis. *Academic Journal of Humanities & Social Sciences*, 5(15), 72-76.
<https://doi.org/10.25236/ajhss.2022.051510>
- Taheri, Kh., & Gowhari, H. (2021). Information structure and thematic structure of Persian language: A corpus-based study. *ZABANPAZHUHI (Journal of Language Research)*, 13(38), 213-242. [In Persian].
<https://doi.org/10.22051/jlr.2020.27407.1849>
- Thomson, G. (2014). *Introducing functional grammar* (3rd ed.). Routledge.
- Vafi, F. (2018). Two days. In F. Vafi (ed.). *Even when we laugh* (14th ed., pp. 22-23). Markaz Press. [In Persian].
- Yokossi, D. T. (2021). Exploring thematic progression in two excerpts from Amma Darko's Faceless. *International Journal of Linguistics*, 13(6), 116-139. <https://doi.org/10.5296/ijl.v13i6.19361>